

Szabó Mátyás¹

A környezetjogi elvek dualizmus kori gyökerei, különös tekintettel az 1885. évi vízjogi törvényre és annak végrehajtására²

Bevezetés

A környezetvédelem jogának első organikus és átfogó szabályozása az 1976. évi II. törvénnyel valósult meg hazai jogrendszerünkben.³ Mai környezetvédelmi rendszerünk jogi alapját a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LVIII. törvény (Kvt.),⁴ az uniós jog és multilaterális szerződések, nemzetközi keretegyezmények adják. 1976 óta Magyarországon az emberi környezet megóvása érdekében védelem alatt áll a föld, a víz, a levegő, az élővilág, a táj és a települési környezet.⁵ Az organikus, egységes, írott környezetjog kialakulását megelőzően a római jogban gyökerező környezetvédelmi elveket⁶ a nemzetközi közjogban a bírói gyakorlat formálta.⁷ Ezen elveket az 1960-as évek társadalmi mozgalmai kényszerítették nemzetközi keretegyezményekbe és a nemzeti jogrendszerekbe.

A környezetvédelmi jog részét képező vízügyi intézmények és eljárások előképét a 19. században kiépített polgári államrendszerben is vizsgálhatjuk. Az alkotmányos klasszikus jogállam és a polgári államszervezet kiépítése mellett a jogalkotó a vizek használatát egyrészt szakhatósági engedélyeztetési eljáráshoz

¹ Tanársegéd, Nemzeti Közszerológáti Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Állam- és Jogtörténeti Tanszék. Kapcsolat: szabo.matyas@uni-nke.hu.

² Az Innovációs és Technológiai Miniszterium ÚNKP-20-3-II-NKE-153 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

³ Kárpáti Zoltán: A környezetvédelmi igazgatás. In Gerencsér Balázs – Tamás András (szerk.): *Magyar közigazgatási anyagi jog*. Budapest, Szent István Társulat, 2011. 195.

⁴ 1995. évi LVIII. tv.

⁵ 1976. évi II. tv.

⁶ Úgymint a „sic utere tuo ut alienum non laedas”, vagy a „rupitias sarcito” elv.

⁷ Tim Stephens: *International courts and environmental protection*. New York, Cambridge University Press, 2009. 12–16.

kötötte, emellett a vizek szennyezésére vonatkozóan a kihágási jog körébe tartozó több szabályt is alkotott.

Ezen tanulmányban mint a jelenlegi környezetvédelmi szabályozás legjelentősebb tárgyra,⁸ a vízre vonatkozó hatósági engedélyeztetési eljárások⁹ és szabálysértési jogi tényállások történeti előzményeit kívánom vizsgálni. Egyúttal a vizek védelmére irányuló jogi szabályozás történetéhez kívánok adalékot nyújtani a dualizmus kori jogszabályok és hatósági eljárások ismertetésével.

A vízjogi törvény megalkotása

Előzmények

A vizekkel kapcsolatos legkülönbözőbb természetű jogi viszonyok szabályozásáról már a tradicionális jogtörténetünkben is számos jogforrás rendelkezett szűkkörűen.¹⁰ Konkrétan a vizek védelmére vonatkozó alapelvet már az 1840. évi X. törvénycikk kimondta, azonban a nevezett rendelkezés végrehajtására nézve átfogó intézményrendszer és hatósági eljárások még nem működtek. Mindemellett a mezei rendőrségről¹¹ szóló törvény tartalmazott a kenderáztatókra vonatkozóan tényállást, mint kihágás, amelyről még később szólunk. A Bach-kormányzat időszakában bevezetett 1852. évi Osztrák Büntető Törvénykönyv (*Strafgesetz*) szintén tartalmazott a vizek szennyezésére vonatkozó tilalmat.¹²

⁸ A Kvt. az általa védett természeti elemek közül éppen a vízre vonatkozóan fogalmazza meg a legtöbb követelményt. Lásd Bándi Gyula: *Környezetjog*. Budapest, Szent István Társulat, 2011. 212.

⁹ Fülöp Bence – Baranyai Gábor: Vízvédelem, vízgazdálkodás. In Baranyai Gábor – Csernus Dóra Ildikó (szerk.): *A fenntartható fejlődés és az állam feladatai*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 216–217.

¹⁰ A vízjogi törvény indokolása a következő jogforrásokat említi: HK. I.24. 8. §., I.87., 1723:XV. tc., 1751:XIV. tc., 1807:XVII. tc., 1836:XXXVI. tc., 1840:X. tc., illetve a kiegészítés után az 1871:XXXIX., 1871:XL., 1874:XI. és az 1884:XIV. törvénycikkeket. Lásd FI 1884. II. k. 161. sz. 437–438. Szilágyi János Ede: *Vízjog: Aktuális kihívások a vizek jogi szabályozásában*. Miskolc, Miskolci Egyetem, 2013. 73–74. Míg Márkus Dezső a vízjogi törvény kapcsán számos más törvénycikket is felsorol a CJH-kötetben. Márkus Dezső (szerk.): *Magyar Törvénytár 1000–1895. 1884–1886. évi törvénycikkek – Corpus Juris Hungarici*. Budapest, Franklin Társulat, 1897. 231–232.

¹¹ A mezei rendőrségről lásd Zsoldos Ignác: *A mezei rendőrség főbb szabályai. Az 1840: IX. törvénycikkely nyomán*. Pápa, Pápai Református Kollégium, 1843; Máthé Gábor: A kihágás intézménye. *Állam és Igazgatás*, 30. (1980), 8. 677–680; Bacsárdi József – Christján László – Sallai János: A mezei rendőrségtől a mezei őrszolgálatig. *Magyar Rendészet*, 18. (2018), 4. 32–34.

¹² Az OBTK a szűk értelemben vett Magyar Királyságban 1852. szeptember 1-jétől 1861. júniusig volt hatályban.

Az OBTK az emberi fogyasztásra alkalmas vizek szennyezését kriminalizálta, és minősítette kihágássá, amelyet 3 naptól egy hónapig terjedhető fogsággal rendelt büntetni. Azonban ha ezen kihágáshoz „tetemesb pajkosság” vagy testi egészségen, életen sérelem okozását célzó gonosz szándék párosult (mint például bosszúvágyból kútmérgezés), a bűncselekmény ez esetben már *gonosz károsítás* tényállásként, mint büntett minősült.¹³ A magyarországi cs. k. osztrák hatóságok és bíróságok az OBTK-t 1852 és 1861 között mint hatályos jogot alkalmazták.

Az 1885. évi vízjogi törvény megalkotásáig egységesen és organikusan szabályozott vízügy nem működött Magyarországon. Az 1840. évi X. törvénycikk és a mezőrendőrség intézménye mellett az 1879. évi XL. törvénycikk, vagyis a *büntetőtörvénykönyv a kihágásokról* (KBTK) egyes tényállásai voltak érvényben, amelynek vonatkozó rendelkezéseire szintén később térünk ki.

A vízjogi törvény előkészítése és tárgyalása

A vizek védelmének általános alapelvét az 1840. évi X. törvényt hatályon kívül helyező vízjogi törvény (1885. évi XXIII. törvénycikk) mondta ki, amelynek előkészítése két és fél évig tartott. A törvényjavaslat tárgyalására 1885. január 14-én küldött ki húsztagú bizottságot¹⁴ Péchy Tamás, a Képviselőház elnöke.¹⁵ A bizottság jelentéséből, az indokolásból és a Képviselőházban lefolytatott vitákból is kitűnt, hogy bár a törvény tartalmazott a vizek védelmére vonatkozó általános rendelkezést, elsődleges célja a nemzetgazdaság előmozdításához kapcsolódó jogi alapok megteremtése volt. Az országgyűlési tárgyalásokat megelőzően már a jogászegylet tanácskozásai során is elsősorban az ország közgazdasági érdekeit tartották szem előtt, illetve a kardinális kérdést az jelentette, hogy a víz állami közdologgá nyilvánítása mellett a már szerzett magánvízhasználati jogok hogyan tarthatók fent.¹⁶

A képviselőházi vitában Darányi Ignác felszólalásában rámutatott a vizekben rejlő gazdasági perspektíva jogi szabályozás híján fennálló kiaknázatlanságára: „Nálunk úgyis a legkevesebb ember bir activ industrialis szellemmel, a vizet hagyja maga előtt folyni 10-100 ezer ember a nélkül, hogy hasznát venné, mikor vehetné.”¹⁷

¹³ Csatskó Imre: *Az 1852-iki Május 27-ki Austriai Birodalmi Büntető Törvény magyarázata*. Pest, Geibel Armin, 1853. 376.

¹⁴ A bizottság tagjai: Abonyi Emil, Dániel Ernő, Darányi Ignác, Dárday Sándor, Ferenczy Miklós, György Endre, Harkányi Gyula, gr. Károlyi Sándor, Lázár Ernő, b. Perényi Péter, Sebő Imre, Szögyény Emil, gr. Török József, Unger Alajos, Vukotinovich Lajos, gr. Csáky László, Mártonffy Károly, Teleszky István, Biasini Domokos, Chorin Ferencz.

¹⁵ KN 1884. II. k. 389.

¹⁶ Tóth Gáspár: Nyolczadik magyar jogászgűlés. *Jogtudományi Közöny*, 17. (1882), 41. 327.

¹⁷ KN 1884. VI. k. 204–205.

Gróf Széchenyi Pál földművelés- ipar- és kereskedelemügyi miniszter a víz-jogi törvény végrehajtásának prioritásai között a vízhasználatot, a vízduzzasztó művek kérdésének rendezését és a perek megelőzését, a vízi szolgalmak szabályozását, a vízi könyvek bevezetését, a már fennálló használatok engedélyeztetését, a minisztériumok közötti hatáskörmegosztást és a kultúrmérnökök hatósági joggal való felruházását nevezte meg.¹⁸ A törvény célja tehát teljesen érthető módon elsősorban a vizek és azok használatához kapcsolódó jogi kérdések tisztázása volt.

Ellenben a vizek szennyezéséről és az eljárások elégtelenségéről szerzett évtizedes tapasztalatok következtében a törvény 1913. évi módosítása már elsődleges és kifejezett célként fogalmazta meg az ivóvizek megóvását:

„A vízjogról szóló 1885:XXIII. tc. életben léte óta szerzett tapasztalatok már régebben reáterelték a közfigyelmet arra, hogy e törvény revízió alá veendő. [...] Alig lehet azonban arra számítani, hogy az általános revíziót felölelő törvényjavaslat rövid időn belül a törvényhozás elé legyen terjeszthető. Ezzel szemben az életviszonyok és főképpen a fejlődő gazdasági élet újabban a vízügyi igazgatás terén is egyes oly kérdéseket állított homlokterbe, amelyek megoldásával a vízjogi törvény általános revíziója idejéig várni okszerűen nem lehet. A közegészségügyi állapotok javítása szempontjából elsőrangú fontosságu, hogy az ivóvíz kielégítőbb védelmet nyerjen, mint amennyire azt eddig biztosítani lehetett”¹⁹

Visszatérve az 1885. évi vízjogi törvényhez vitájához, Darányi Ignác hangsúlyozta az egységes szabályozás szükségességét, mert a vizekre vonatkozó törvénycikkek bár sok tekintetben kiegészítették egymást, számos ellentmondásos rendelkezést is tartalmaztak. Szintén a törvényjavaslat jelentőségének tulajdonította a vállalatok létesítéséhez és vizek használatához törvényes alap létesítését, illetve a partikuláris tiszai törvényekben foglalt szabályozás kiterjesztését az egész országra.²⁰ Gr. Károlyi Sándor is új törvény szükségességét hangoztatta, egyúttal felhívta a figyelmet a vízhasználatokra vonatkozó zavaros gyakorlatra: „mert arról törvényeink nem szóltak, a külföldi törvények voltak irányadók”.²¹

Az ellenzék bár sérelmezte a törvényjavaslat tárgyalására jutó rövid időt, a törvény szükségességét szinte minden ellenzéki képviselő elismerte. Apponyi Albert a vízjogi törvény megalkotását nagy fontosságú codificationalis reformnak nevezte. A bizottsági előadó Dárdai Sándor azonban nem – egy, a tulajdonjogi kérdésekbe is beavatkozó – vízjogi kódexről beszélt, a törvényt inkább vízjogi rendtartásnak nevezte: „A jelen törvényjavaslat ép azért nem akar újabb alapot teremteni, hanem csak a létező jogalapon gondoskodik annak fejlődéséről.

¹⁸ RT 1885. 2220.

¹⁹ FI 1910. XII. kötet. 583. sz. iromány 2. melléklet. 295.

²⁰ KN 1884. VI. k. pp. 204-205.

²¹ KN 1884. VI. k. 219.

Ép ezért ez nem is képez úgyszólván vízjogi codificatiót, hanem, ha úgy szabad magamat kifejezni, tisztán csak egy vízrendtartás megalkotását czélozza.”²²

Bár a jogalkotó részben követte a nyugati mintákat, így a törvényre jelentős hatást gyakorolt²³ például az 1869. évi osztrák birodalmi vízjogi törvény²⁴ (*Wasserrechtsgesetz*). A magyar vízjogi törvény a vizek jogi minősítése szempontjából egyedi anyagi jogi rendelkezéseket tartalmazott, ugyanis a vizek köz- és magánjellegű felosztásának római jogban gyökerező elvét követő nyugati törvényekkel szemben – a dologi jogi jellegű kérdéseket és pereket elkerülendő – határozottan szétválasztotta a *vizek tulajdonjogának és használati jogának* kérdését. A vizeket felhasználásuk módja szerint osztotta köz- és magánhasználatú vizekre, ezzel megtartva azok felett az állam fennhatósági jogát és ingerenciáját.²⁵

A vízjogi törvénnyel kapcsolatos további kritikaként merült fel, miszerint az túlságosan szerteágazó természetű tárgyat vett egységes szabályozás alá, így megszorítva a hétköznapi magánhasználatot.²⁶ Emellett az előadó, Dárdai Sándor figyelmeztetett, hogy a törvény hatálybalépésével perek nagy száma várható, és mivel ezeket harmadfokon a szakminisztérium bírálja el: „mégis kénytelen vagyok a bizottság nevében kijelenteni, hogy fájdalmasan nélkülöztük azt, hogy ezen törvényjavaslat alkotását nem előzte meg a közigazgatási bíróság intézményének behozatala, mely bíróság a közigazgatásnak egyetlen terén, sem volna oly nagy mértékben hivatva vitás kérdések eldöntésére, mint éppen a vízjog terén.”²⁷

A Képviselőház tárgyalásait követően a Főrendiház *állandó hármas bizottságának* jelentésében²⁸ kisebb módosítási javaslatok mellett az Indokolás világossá tette a vizek ártalmas megfertőzésének tilalmára vonatkozó elv általánosságát, amelyet korábbi törvényeink csak részben tartalmaztak. „A javaslatba fölhozott határozat mindazáltal éppen általános elvi jelentőségénél fogva fontos és szükséges; elvül mondja ki, hogy »ártalmas anyagokkal« való megfertőztetés tilos s e részben az »ártalmas« szó egész általánosságában állittatik oda.”²⁹

²² KN 1884. VI. k. 208.

²³ Anton Randa, a prágai Károly Egyetem jogászprofesszora az osztrák vízjogi rendszert elemző művében a magyar vízjogi törvényt a M. K. Igazságügyminisztérium által kiadott anyagok alapján elemezte, a magyar vízjogi törvénynek osztrák hatást tulajdonított, egyúttal méltatta a magyar jogalkotó következetességét és körültekintését. Anton Randa: *Das Österreichische Wasserrecht*. Prag, Fr. Rivnác, 1891. Vorwort zur Dritten Auflage.

²⁴ RGBI 93/1869.

²⁵ KN 1884. VI. k. 208.

²⁶ KN 1884. VI. k. 209.

²⁷ KN 1884. VI. k. 209.

²⁸ FI 1884. II. k. 161. sz. 435–436.

²⁹ FI 1884. II. k. 161. sz. 443.

*A szakhatósági engedélyeztetési eljárás és vízrendőri kihágások
a törvényben*

A vízrendőri kihágások

Az általános elvként elfogadott tilalmat a vízjogi törvény 24. §-a mondta ki, amelynek végrehajtására egyrésről Széchényi Pál földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter egy általános rendeletet (ÁR) adott ki,³⁰ másrésről a törvény 185. §-a a vízrendőri kihágások között rögzített vonatkozó tényállást.³¹ A vizek szennyezését tiltó kihágást a vízjogi törvény a KBTK 105. §-ában meghatározott tényálláshoz képest, illetve azt kiegészítve határozta meg. Vagyis aki vizeket ártalmas anyagokkal megfertőztet, 100 forintig terjedhető pénzbüntetéssel vagy 10 napig terjedhető elzárással volt sújtható, amennyiben a cselekménye nem ütközött a KBTK fentnevezett bekezdésébe.

Ezen vízrendőri kihágások elbírálása során az eljáró hatóságnak a tárgyi tényállás megállapítására, a törvényességi szempontokra, az alanyi tényállás megállapítására, végül, de nem utolsósorban a kihágás előtti állapot helyreállítására kellett különös figyelemmel lennie. Ezek közül az első és a negyedik szempont megállapítására a mérnök szakértő működése is kiterjedt.³² Mivel a perek gyakran elhúzódtak – és a Csemegi-kódex 108. §-a értelmében (amely a KBTK-ra is vonatkozott) a kihágás büntethetősége elévült, ha a büntető hatóság 6 hónapon belül nem intézkedett –, ezen okból kifolyólag a földművelésügyi miniszter külön rendeletben, fegyelmi szankció kilátásba helyezésével sürgette meg a kerületi kultúrmérnöki hivatalokat.³³

Ami a KBTK-ban található kihágást illeti, a törvénykönyv 105. §-a csupán ronda vagy undorító tárgyaknak a kutakba, vízvezetékekbe vagy forrásokba dobását büntette. A magánhasználatú vizek ily módú szennyezését 3 napig terjedő elzárással, míg a közhasználatú vizek szándékos szennyezését – amennyiben ezzel a víz élvezhetetlenné vált, használhatóságában fennakadás keletkezett – 15 napig terjedő elzárással vagy 100 forintig terjedő pénzbüntetéssel büntette.³⁴

³⁰ „24. §. A vizeknek ártalmas anyagokkal való megfertőztetése tilos. Hogy mily intézkedések szükségesek arra nézve, hogy gyárakból, bányákból és más vállalatokból hulladékok és megfertőztetett vizek más vizekbe bebocsáthatók legyenek: az iránt a közegészségügy követelményei és a fennálló használatok tekintetbe vételével a hatóság intézkedik.”

³¹ Vécsey Tamás: *A vízjogi törvény és a vonatkozó jogszabályok*. Budapest, Franklin Társulat, 1902. 116.

³² Dános Miklós: *A vízjogi törvény, kapcsolódó törvények és rájuk vonatkozó rendeletek*. Budapest, Pátria, 1905. 468.

³³ Földművelésügyi miniszter 5277/1890. sz. rendelete. Dános (1905): i. m. 305.

³⁴ Edvi Illés Károly: *A kihágásokról szóló magyar büntető-törvények és az azokra vonatkozó eljárási szabályok magyarázata*. Budapest, Singer és Wolfner, 1892. 234–235.

A kihágás elbírálására a *közegészségügyi törvény* elsőfokon a *szolgabíró*t (kis- és nagyközségekben), a *polgármestert* vagy helyettesét (rendezett tanácsú városokban), a *rendőri hivatal*t (törvényhatósági joggal felruházott városokban), a *kerületi elöljáróság* e célra kinevezett tagját (Budapesten), másodfokon az *alispánt*, törvényhatósági jogú városokban és Budapesten a *városi tanácsot*, míg harmadfokon a *belügyminisztert* nevezi meg.³⁵ A fellebbvitel során a tényállás, illetve a vizek jogi minőségének megállapítása sem bizonyult egyszerűnek, erről tanúskodik több ügy, amelyeket végeldöntésre a belügyminiszter a földművelésügyi miniszterre tett át.

Az engedélyeztetési eljárás

Ami a vizek preventív védelmét jelentő *szakigazgatási hatósági eljárást* illeti, a 24. §-ban tiltott szennyvizek elvezetése a közegészségügyi szempontok figyelembevételével csakis szakhatósági engedéllyel volt lehetséges. Az elsőfokú hatóságként az illetékes *törvényhatóság első tisztviselője* (az alispán vagy a polgármester) hatósági szakértő bevonásával (ÁR. 7. §) vizsgálta, hogy a létesítendő vízimű, vízhasználat vagy vízi munkálat közérdekbe ütközik-e. A vizsgálatot 30 napos közszemle követte, majd a tárgyalást követően a szakértő előterjesztésére az alispán vagy a polgármester határozatban adta ki az engedélyt (ÁR 19. §), vagy a tervezett munkálat közérdekbe ütközése esetén indokolt határozattal visszautasíthatta azt (ÁR 6. §).

A határozat ellen az érdekelt felek és az érintett hivatalok is fellebbezhetek (ÁR 21. §). Ez esetben másodfokú hatóságként a *közigazgatási bizottság*, míg harmadik, végső fokon a *Földművelés- Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium* járt el. Az 1889. évi kormányzati reformot követően a Földművelés- Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium fellebbviteli hatásköre a *Földművelésügyi Minisztériumra* (FM) szállt. Egyúttal a minisztériumban egy *vízjogi tanács* jött létre, amely az FM hatáskörébe tartozó harmadfokon bírálendő vízjogi ügyekben járt el. A tanács elnöke az államtitkár, míg tagjai az V. főosztály főnöke, illetve az ügyosztályok vezetői voltak. A vízjogi és vízrendőrségi ügyekben ellátott fellebbvitel mellett a tanács legfontosabb feladata a vízjogi törvény hiányait pótló vagy egyes konkrét egyedi ügyekből származó elvi határozatok megalkotása.³⁶

³⁵ Márkus Dezső (szerk.): *Magyar Törvénytár 1000–1895. 1875–1876. évi törvényczikkek – Corpus Juris Hungarici*. Budapest, Franklin Társulat, 1896. 364.

³⁶ Faragó Lipót: *A vízügyi szolgálat szervezete*. Budapest, Pallas, 1902. 9.

A folyóvizek védelmét érintő további rendelkezések

A vízjogi törvényben és annak végrehajtó rendeletében életbeléptetett eljárásokon felül a vizek védelme további intézkedéseket is igényelt. A tárgyra vonatkozóan hivatalos összeállítás 1893-ig biztosan nem létezett, amit az – országos kulturmérnöki hivatalt is magában foglaló – Országos Vízügyi és Talajjavítási Hivatal (OVTH) ismert el egy, a földművelésügyi miniszterhez érkezett belügyi átiratra adott válaszában. Az eset az országgyűlési vita és a törvény indokolása mellett szintén a vizek védelmének másodlagosságára világít rá.

Az 1898. évi francia vízjogi törvény³⁷ elfogadását megelőzően a francia kormány bécsi nagykövete útján fordult Agenor Goluchowski cs. és kir. külügyminiszterhez. Pierre Decrais nagykövet kormányának a folyóvizek szennyezése ellen alkalmazható intézkedések tanulmányozásához kérte a közös külügyminiszter közbenjárását. A közös külügyminisztérium átirata nyomán a belügyminiszter meghagyásával Chyzer Kornél miniszteri osztálytanácsos továbbította Bethlen András földművelésügyi miniszterhez a francia és az osztrák–magyar külügy kérését.³⁸ „[a francia kormány] az e tekintetben Magyarországon fennálló összes törvények és rendeletek szövegét, valamint az ezen ügyet tárgyaló összes magyarázatok és technikai s jogi művek jegyzékét közölni esetleg a jobb műveket megküldetni kérte”.

A Földművelésügyi Minisztérium az OVTH-lal történt konzultációja során a hivatal azt a választ adta, hogy a folyóvizek szennyezésére vonatkozó rendeletekről gyűjtemény nem létezik,³⁹ így azokat felsorolva adott felvilágítást a minisztériumnak. A FM végül a vízjogi törvény és annak végrehajtó rendelete (a közegészségügy követelményeivel összhangban) mellett a vizek kenderáztatással való fertőzését tiltó miniszteri határozatot⁴⁰ nevezte meg átiratában a Belügyminisztériumnak.⁴¹ További intézkedések között pedig a tiltott kenderáztatás kihágásának felvételét említhetjük az mezőrendőrséget felállító 1894. évi XII. törvénycikkben, illetve a cukorgyári szennyvizek elvezetéséről szóló rendeletet.

³⁷ A törvény elemzését lásd Török Emil: *Az új francia vízjogi törvény*. Budapest, Petrik, 1898.

³⁸ MNL OL K184. 221. cs. 22223/16. A magyar királyi belügyminiszter átirata Bethlen András földművelésügyi miniszternek. Budapest, 1893. 04. 12. (26720/VI.)

³⁹ „A belügyminiszter úr átiratára, a mely szerint a folyóvizek szennyezése ellen alkalmazandó intézkedésre vonatkozó rendeletek másolatokban megküldessenek, megjegyezzük, hogy ezekre nézve külön *összegyűjtött* rendeletek nincsenek.

Azonban közlendőnek véljük mindazon törvények és rendeletek idevágó szakaszát, amelyek a vizeknek ártalmas anyagokkal való megfertőztetését tiltják.” MNL OL K184. 221. cs. 22223/16/1893. Jancsó Jenő az OVTH Országos kulturmérnöki hivatala mérnökének jelentése a földművelésügyi miniszternek. Budapest, 1893. 04. 25.

⁴⁰ A földművelésügyi miniszter 50718/1886. sz. rendelete. Lásd Vécsey (1902): i. m. 36.

⁴¹ MNL OL K184. 221. cs. 22223/16/1893. Földművelésügyi miniszter átirata a belügyminiszternek. Budapest, 1893. 05. 17.

Összegzés

Az 1885. évi vízjogi törvény megalkotásának elsődleges intencióit a vizek jogi minőségének kialakítása és egységes jogszabályba foglalása, a vízhasználat rendezése, a szakhatóságok és eljárások kialakítása, illetve a vizek nemzetgazdasági célra történő hasznosítása tették ki. Míg a korábbi századokban elsősorban a vízzel mint természeti erővel szembeni védekezés és a szabályozási munkálatok, a vízjogi törvény megalkotása során a vizek jogi természetének rendezése, valamint az állami hivatalok és eljárások rendszerezése valósult meg. A vízjogi törvény nyomán éles ellentétbe kerülő nemzetgazdasági és környezetvédelmi érdekek, illetve a gyors ütemű iparosodás a század végére a figyelem középpontjába állította a víz mint természeti erőforrás védelmét.

A vízjogról szóló törvény életbeléptetése a gyakorlati megvalósítás és az eljárások körüli nehézségek ellenére is nagy jelentőséggel bírt. Anyagi rendelkezéseiben az 1840- évi X. törvénycikk általános elvét vette át, amellyel a vizek védelmét egyrészt egy preventív, szakhatóságok közreműködésével lefolytatandó engedélyeztetési eljárással támogatta meg – itt kell felhívunk a figyelmet a törvény azon jelentőségére, miszerint a korábban magánjellegű, inkább tanácsadó funkciót betöltő kultúrmérnökségeket hatósági joggal, állami hatalommal ruházta fel⁴² –, másrészt a KBTK-ban már kodifikált egyes vízrendőri tényállásokat kiegészítve a vizek szennyezését általában véve is kriminalizálta, ez utóbbiakat vízrendőri kihágásnak minősítve.

⁴² RT 1885. 2220.

Irodalomjegyzék

- Bacsárdi József – Christián László – Sallai János: A mezei rendőrségtől a mezei őrszolgálatig. *Magyar Rendészet*, 18. (2018), 4. 31–47.
- Bándi Gyula: *Környezetjog*. Budapest, Szent István Társulat, 2011.
- Baranyai Gábor – Csernus Dóra Ildikó (szerk.): *A fenntartható fejlődés és az állam feladatai*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- Csatskó Imre: *Az 1852-iki Május 27-ki Austriai Birodalmi Büntető Törvény magyarázata*. Pest, Geibel Armin, 1853.
- Dános Miklós: *A vízjogi törvény, kapcsolódó törvények és rájuk vonatkozó rendeletek*. Budapest, Pátria, 1905.
- Edvi Illés Károly: *A kihágásokról szóló magyar büntető-törvények és az azokra vonatkozó eljárási szabályok magyarázata*. Budapest, Singer és Wolfner, 1892.
- Faragó Lipót: *A vízügyi szolgálat szervezete*. Budapest, Pallas, 1902.
- Fülöp Bence – Baranyai Gábor: Vízvédelem, vízgazdálkodás. In Baranyai Gábor – Csernus Dóra Ildikó (szerk.): *A fenntartható fejlődés és az állam feladatai*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 213–217.
- Gerencsér Balázs – Tamás András (szerk.): *Magyar közigazgatási anyagi jog*. Budapest, Szent István Társulat, 2011.
- Kárpáti Zoltán: A környezetvédelmi igazgatás. In Gerencsér Balázs – Tamás András (szerk.): *Magyar közigazgatási anyagi jog*. Budapest, Szent István Társulat, 2011.
- Márkus Dezső (szerk.): *Magyar Törvénytár 1000–1895. 1875–1876. évi törvények* – *Corpus Juris Hungarici*. Budapest, Franklin Társulat, 1896.
- Márkus Dezső (szerk.): *Magyar Törvénytár 1000–1895. 1884–1886. évi törvények* – *Corpus Juris Hungarici*. Budapest, Franklin Társulat, 1897.
- Máthé Gábor: A kihágás intézménye. *Állam és Igazgatás*, 30. (1980), 8. 677–680.
- Randa, Anton: *Das Österreichische Wasserrecht*. Prag, Fr. Rivnác, 1891.
- Stephens, Tim: *International courts and environmental protection*. New York, Cambridge University Press, 2009.
- Szilágyi János Ede: *Vízjog: Aktuális kihívások a vizek jogi szabályozásában*. Miskolc, Miskolci Egyetem, 2013.
- Tóth Gáspár: Nyolczadik magyar jogászgyűlés. *Jogtudományi Közlöny*, 17. (1882), 41. 327–328.
- Török Emil: *Az új francia vízjogi törvény*. Budapest, Petrik, 1898.
- Vécsey Tamás: *A vízjogi törvény és a vonatkozó jogszabályok*. Budapest, Franklin Társulat, 1902.
- Zsoldos Ignác: *A mezei rendőrség főbb szabályai. Az 1840: IX. törvények nyomán*. Pápa, Pápai Református Kollégium, 1843.

Levéltári források

MNL OL K184 = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, K184 a Földművelésügyi Minisztérium Levéltára 219-221 csomók.

Egyéb források

RGBI = *Reichsgesetzblatt für das Kaiserthum Österreich*
FI = *Főrendiházi Irományok*
KN = *Képviselőházi Naplók*
KI = *Képviselőházi Irományok*
RT = *Rendeletek Tára*